Tromsø kommune

Kommuneplanens arealdel for Tromsø 2022 – 2034

Forslag til planprogram

Tromsø juni 2021

Fororд

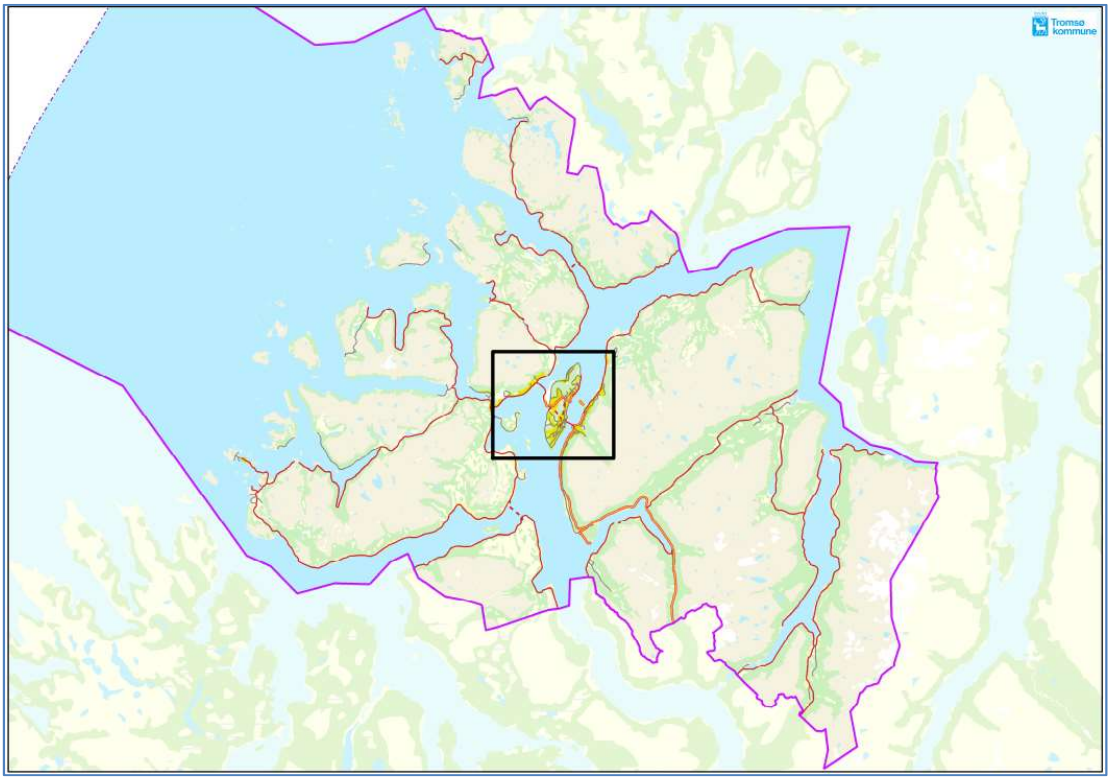
Innholdsfortegnelse

Forord 2
1. Hensikt med revisjon av arealdelen 4
2. Hva er en kommuneplan og et planprogram? 5
3. Mål og føringer for rullering av arealdelen 6
   3.1. Kommunens føringer for arbeidet 6
   3.2. Regionale planer og nasjonale føringer 8
   3.3. Folkehelse og klima ligger til grunn 9
4. Bruk av arealplaner i gjennomføring 10
5. Plan- og utredningstemaer 12
   5.1. Bolig- og byutvikling 14
   5.2. Framtidsrettet næringsutvikling 17
   5.3. Blågrønne strukturer i byområdet 19
   5.4. Framtidens transportløsninger 22
   5.5. Levende lokalsamfunn i distriktet 25
   5.6. Konsekvensutredning og risiko- og sårbarhetsanalyse 28
6. Planprosess, deltakere og medvirkning 29
7. Kilder og referanser 31

1. Hensikt med revisjon av arealdelen

Tromsø har over mange år vært en by i vekst. Kommunen vil skape en bærekraftig by og et levende distrikt. Boligbygging og tilrettelegging av offentlige tjenester gjennom arealplanlegging er en del av dette arbeidet. Det skal tilrettelegges for arbeidsplasser gjennom god lokalisering av næringsareal. Måten vi bruker og ivaretar areal på, skal styrke bærekraftig byutvikling for Tromsø.

Tromsø er en geografisk stor kommune med et stort land- og sjøareal. Det er 15 mils reisevei fra Sommarøy i vest til Jøvik i øst og 18 mil fra Engvik i nord til Lakselvbukt i sør. På begge reisene går deler av reisen i andre kommuner. I dag bor rundt 92 % av innbyggerne i byområdet, mens 8 % bor i distriktet. Dette gjør at Tromsø kommune både har storby- og distriktutfordringer.

Figur 1: Tromsø kommune, byområdet markert med firkant

Norge skal redusere klimautslipp med 50-55% i 2030. Tromsø kommune har vedtatt å redusere klimautslipp med 85% i 2030. Dette skal skje gjennom blant annet redusert personbiltransport, elektrifisering og nullutslipp fra anlegg. Kommunen har vedtatt et nullvekstmål for personbiltrafikk (se kapittel 5.4). Varmere klima med havnivåstigning, stormflo og hyppigere styrtregn, utfordrer allerede kommunen på klimatilpasning. Det gjelder særlig i tettbygde områder, der lave utfyllinger møter høyere havnivå.

Kommuneplanens samfunnsdel har føringer om en bærekraftig utvikling og tilpasning til klimaendring. Vi skal styrke sentrum, utvikle senterstruktur og lokalsenter med møteplasser, og utvikle gode sentra i distriktet. Det skal utvikles areal til næring og sikres landbruks-, natur- friluft- og reindriftsområder. Arealstrategien gir føringer for arealbruk, som skal følge opp i arealdelen.

Forrige revisjon av KPA (2017) handlet i stor grad om å tilrettelegge for flere boligområder og øke boligreserven. Det ble lagt mindre vekt på sammenhengende infrastruktur og offentlige tjenester tilknyttet boligene. I revisjonen vil dette i sammenheng med bystruktur, få større fokus. Det vil gjøres en egen evaluering av gjeldende KPA.

2. Hva er en kommuneplan og et planprogram?

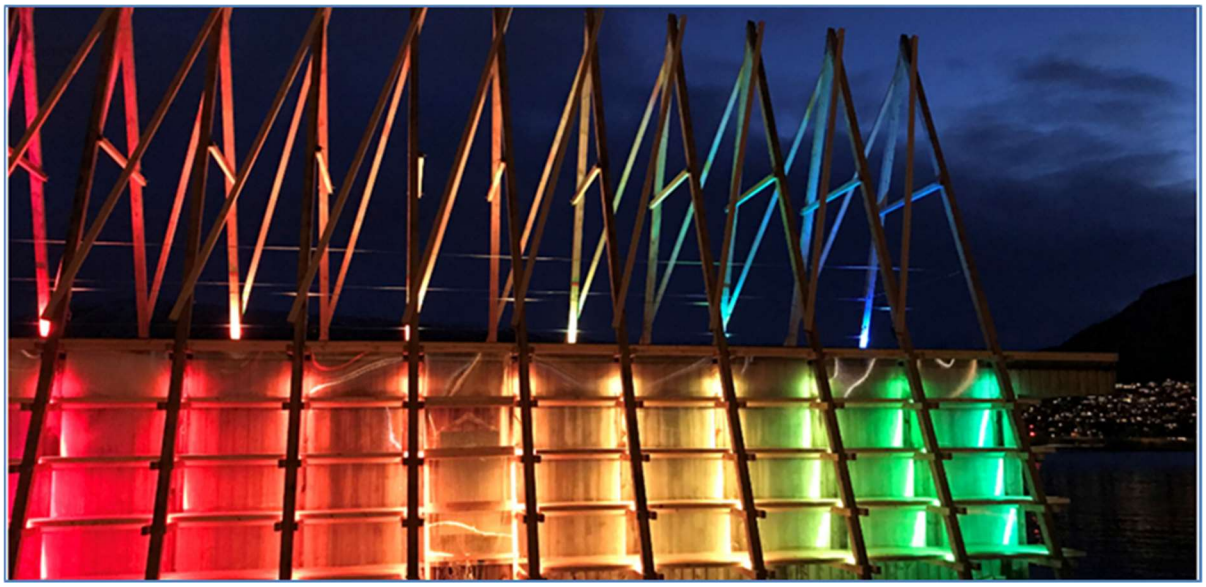
Hva er kommuneplan?

Kommuneplanen er kommunens øverste styringsdokument, og består av to deler. En samfunnsdel og en arealdel. Kommuneplanens samfunnsdel peker ut mål og strategier for den langsiktige utviklingen i kommunen, og gir føringer for politiske satsingsområder. Tromsø vedtok ny samfunnsdel 17.07.20.

Kommuneplanens arealdel (KPA) skal følge opp samfunnsdelen i arealbruk, og er juridisk bindende. KPA består av plankart, bestemmelser og planbeskrivelse. Den skal vise hvordan nasjonale mål og retningslinjer ivaretas. Arealdelen handler om hvordan ulike områder i kommunen skal brukes. Hvor skal det bygges boliger, hvor bør ulik næring lokaliseres og hvordan transportere oss mer miljøvennlig? Og hvordan sikre areal og gjøre tiltak som gjør kommunen robust for framtiden? Arealdelen skal gi rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk, og hvilke viktige hensyn som da må ivaretas.

Hva er et planprogram?

Planprogrammet er første fase av arbeidet, og er en plan for arbeidet med arealdelen. Den skal beskrive formål med revisjonen og hvilke føringer vi må forholde oss til. Den foreslår hvordan vi vil utforme arealdelen, hvilke tema vi skal se på, hvilke utredninger vi har behov for og hvordan folk skal kunne delta i prosessen.

Figur 2: «Pust» i Tromsø sentrum

3. Mål og føringer for rullering av arealdelen

3.1. Kommunens føringer for arbeidet

Befolkningsutvikling

Tromsø har hatt høy befolkningsvekst og stor aktivitet innen boligbygging gjennom mange år. Statistisk sentralbyrå (SSB) beregner i framskrivningene fra 2020 en mer dempet vekst i årene fremover, med noe lavere fødselstall og mindre nettoinnflytting fra utlandet. Kommunen forventer derfor en utflating i befolkningsveksten, men ikke så sterkt avtagende som i SSB sine framskrivninger. Vi er inne i en tid med historisk lave fødselstall, selv om det i første del av 2021 vises en svak oppgang. Den pågående koronapandemien gjør at vurderinger av framtidig innflytting fra utlandet er vanskeligere å vurdere. Tromsø kommune må innrette seg på større usikkerhet, og planlegge på en måte som gir mindre sårbarhet for variasjoner i veksten. Vi må ha beredskap for både høy og lav vekst. Tromsø har en ung befolkning med en stor andel i arbeidsdyktig alder, men som for resten av landet, forventer vi en stor prosentvis vekst i de eldste aldersgruppene pga. den store etterkrigsgenerasjonen. Kommunen må ha en strategi for å planlegge for et mer aldersvennlig samfunn.

Føringer fra kommuneplanens samfunnsdel med arealstrategi fra 2020

For Tromsø kommune innebærer en bærekraftig arealbruk at måten vi bruker og tilrettelegger arealer på, bidrar til å styrke sosial, klima- og miljømessig og økonomisk bærekraft. Strategien er lagt inn under kommuneplanens kapitler om sosial, klima- og miljømessig bærekraft. Arealbruk skal ta hensyn til ytre rammebetingelser som klimaendring, endringer i demografi, globalisering og urbanisering og statlige planretningslinjer.

Slik vil vi ha det i 2032

Planlegging, utvikling og utbygging av Tromsøsamfunnet legger føre-var-prinsippet til grunn. Arealstrategien er en integrert del av kommuneplanens samfunnsdel, og legges til grunn for revisjon av kommuneplanens arealdel.

Bevisst gjenbruk og transformasjon av areal er viktig for å ta vare på naturlig miljø. Potensialet for gjenbruk og transformasjon av bebygde areal skal vurderes sammen med potensialet i nye bolig- og næringsarealer med mål om å få til en variert og bærekraftig arealutvikling. Allmenheten er sikret tilgang til natur, grøntområder og fjæra. Naturmangfoldet er sikret på land, i sjø og vassdrag. Samtidig er viktige areal for eksempel landbruk, reindrift, fiske, reiseliv, oppdrett, marine og mineralske næringer er ivaretatt.

Tromsø kommune har en tydelig senterstruktur med varierte boligtyper, tjenestetilbud og sosiale møteplasser tilpasset det området som skal betjenes. Enkelte senter i distriktet betjener et større omland. Senterområdene er tilgjengelige, trygge og tilrettelagt for alle. De offentlige rommene er demokratiske fellesskapsarenaer. Tromsø sentrum er befolkningens viktigste og mest sentrale møteplass og identitetsmarkør for innbyggere og besøkende. Her kjennetegnes gater, byrom og parker av høy kvalitet.
Byområdet har en kompakt struktur. Gjennom samordnet bolig-, areal-, og transportplanlegging skal økningen i persontransporten tas gjennom gange, sykkel og kollektiv.
Eksisterende og nye næringsarealer utvikles med henblikk på sambruk, samlokalisering, god arealutnyttelse og redusert transportbehov.

Tromsø og regionen rundt har sterkt eksportbaserte næringer og en sterk vekst i reiselivsnæringen. Dersom verdiskapningen i disse næringene skal opprettholdes eller styrkes er bygging av Nord-Norgebanen av stor betydning. Det bør utredes i kommuneplanens arealdel hvor en framtidig jernbane- og godsterminal kan lokaliseres og hvilke arealer som er egnet til etablering av jernbanetrasé. Ved rullering av kommuneplanens arealdel vurderes det også hvor en mulig elektrisk fergerute for persontransport til/fra sentrum kan lokaliseres.

Tromsø vil ha en arealbruk som styrker samfunnets sosiale bærekraft

Derfor skal vi

- utvikle lokale senter med varierte boligtyper og tjenestetilbud tilpasset det omlandet de skal betjene
- peke ut naturlige områder/senter i distriktet som skal ivareta ulike tjenester der folk bor, for å skape trygghet og forutsigbarhet og gi økt bolyst i by og distrikt

- stille krav om at nødvendig offentlig infrastruktur er på plass, eller etableres som del av alle byggeprosjekter
- sikre allmennheten tilgang til natur, grøntområder og fjæra
- styrke naturverdier, landskap, kulturminner og stedsform som identitetsbyggende elementer og viktige hverdagslandskap
- forsterke Tromsø sentrum som befolkningens viktigste møteplass og identitetsmarkør for innbyggere og besøkende med et bredt spekter av kunst og kultur, offentlige og private tjenester, aktiviteter og næringer
- gjøre sentrum tilgjengelig med gange, sykkel og kollektivtransport
- vektlegge barn og unges oppvekstmiljø og universell utforming i all planlegging

Tromsø vil ha en arealbruk som styrker samfunnets klima- og miljømessige bærekraft
Derfor skal vi

- ta vare på naturmangfold og unngå unødvendige naturinngrep ved å legge føre-var-prinsippet til grunn for planlegging, utbygging og tilpasning til klimaendringer
- vurdere transformasjon og gjenbruk av bebygde arealer før nye utbyggingsarealer tas i bruk
- unngå bygging på dyrka mark og viktige skogs- og beitearealer
- redusere transportbehovet gjennom samordning av bolig-, areal- og transportplanleggingen (SBAT)
- utvikle senterområder der nærhet mellom bolig, næring, arbeidsplasser og offentlig servicetilbud gir kortere avstander og reduser transportbehov
- tilrettelegge for at vekst i persontransporten skal skje gjennom gange, sykkel og kollektiv med Tromsø sentrum, Breivika og Langnes som sentrale punkter
- ikke utvide byområdets geografiske ytterpunkter for boligbygging
- utvikle og sikre grønne korridorer og opprettholde markagrensen i kommuneplanens arealdel slik at bynære naturområder på fastlandet og på Kvaløya inkluderes i Tromsømarkabegrepet
- tilrettelegge for bruk av arealer til urban matproduksjon

Tromsø vil ha en arealbruk som styrker samfunnets økonomiske bærekraft
Derfor skal vi

- sikre viktige produksjonsarealer for landbruk, reindrift, reiseliv, fiske, oppdrett, marine og mineralske næringer
- utvikle eksisterende og nye næringsarealer med henblikk på sambruk, samlokalisering, god arealutnyttelse og redusert transportbehov
- medvirke til at arealdisponeringen i distriktet og byområdet gir økt bolyst og aktivitet som fremmer gode lokalsamfunn og videreutvikling av eksiterende senter
- styrke Tromsø sentrum som tyngdepunkt for etablering av et mangfold av offentlige og private tjenester, aktiviteter og næringer
- sikre areal til næring som ikke er forenlig med bolig utenfor senterområder og tettbygde strøk

Kommuneplanens samfunnsdel har lagt inn føring om at: «*Det bør utredes i kommuneplanens arealdel hvor en framtidig jernbane- og godsterminal kan lokaliseres og hvilke arealer som er egnet til etablering av jernbanetrasé*." Nord-Norgebanen er et infrastrukturtiltak for hele landsdelen, og Statens vegvesen lager en konseptvalgutredning for en slik jernbanestrekning. Når utredningen kommer opp med alternative forslag til trase og terminal, vil kommunen kunne avsette arealer.

Figur 3:Tromsø sentrum i «nye» farger, sett fra sjøen

Prinsipper for utbyggingsprogram 2021 har som formål å sikre at nødvendige samfunnstjenester er på plass, når nye boliger tas i bruk. Programmet foreslår utbygging som skal styrke eksisterende infrastruktur og bidra til dekking av etterslep i offentlig infrastruktur. Kommunen skal oppnå redusert personbilvekst og å gjøre det enklere å gå, sykle og reise kollektivt. Det angir hvor utbygging til boliger er forventet gjennomført, til hvilket tidspunkt og med hvilket volum.

Klima-, miljø- og energiplan 2018-2025 stiller ambisiøse krav til utbyggere, for å oppnå redusert klimagassutslipp, forbedret lokalmiljø og redusert energibruk. Planen har blant annet fokus på rekkefølgekrav, krav til miljøprogram, fokus på biologisk mangfold, støv/støy, blågrønn faktor, tromsømarka og sykkelparkering.

Kommunedelplan for overvann 2019-2032

Denne tematiske kommunedelplanen er et strategidokument for håndtering av overvann. Planen skal sikre planmessig beredskap for mer intens nedbør, lengre perioder med snøsmelting, oversvømmelser fra bekker. Den berører flere kommunale seksjoner og gir føringer for kommunal og privat utbyggingsaktivitet for å tilpasse byen til et klima i endring.

Prosjektet Tenk Tromsø – byvekstavtale (2017)

Prosjektet Tenk Tromsø er fundert på regjeringens vedtak om KVU Vegvalg Tromsø. Det er utarbeidet og vedtatt en rekke strategier for arbeidet, og i 2017 vedtok Tromsø kommunestyre og Troms fylkesting prosjektet med portefølje og bompenger. Bypakke for Tenk Tromsø er vedtatt og kommunen er klar for forhandlingene om en byvekstavtale.

3.2. Regionale planer og nasjonale føringer

Regional plan for handel og service 2015-2024 er verktøy for samordning av lokalisering av handelsetableringer. Det er ikke tiltatt å etablere større handelsvirksomheter utenfor byer og tettsteder, med mindre det er vedtatt i fylkesplaner.

Regional Strategisk Næringsplan 2018-2022 har areal som et av fire satsingsområder. Planen erkjenner Tromsø kommunes rolle som knutepunkt i transport for de øvrige kommuner. Planen sier at vi blant annet skal jobbe for utvikling av Tromsø lufthavn og Nord-Norgebanen.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023, er regjeringens forventninger til all planlegging etter plan- og bygningsloven. Det legges vekt på utfordringer innen å skape et bærekraftig, trygt velferdssamfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning.

Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, med formålet å sikre at arbeidet med å redusere klimagassutslipp, bidra til klimatilpasning, effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging tas hensyn i planlegging etter plan- og bygningsloven.

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig- areal og transportplanlegging, har som mål: samordne bolig-, areal- og transportplanlegging og bidra til mer effektive planprosesser. Retningslinjene skal bidra til et godt og produktivt samspill mellom kommuner, stat og utbyggere for å sikre god stedsutvikling. Planlegging skal sikre effektiv ressursutnyttelse, god trafikksikkerhet og effektiv trafikkavvikling. Planleggingen skal bidra til å utvikle bærekraftige byer og tettsteder, fremme utvikling av kompakte byer og tettsteder, redusere transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvennlige transportformer. Planleggingen skal legge til rette for tilstrekkelig boligbygging i områder med press på boligmarkedet, med vekt på gode regionale løsninger på tvers av kommunegrensene.

Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen har som formål å tydeliggjøre nasjonal arealpolitikk i 100-metersbektet langs sjøen. Målet er å ivareta allmenne interesser og unngåuheldig bygging langs sjøen.

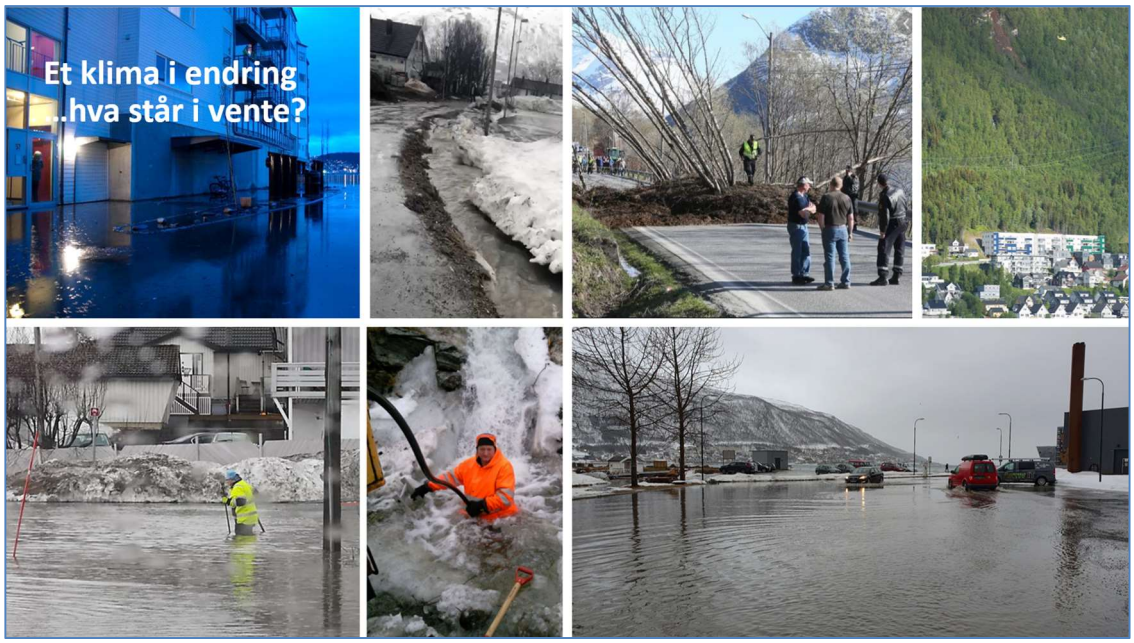
Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (1995) skal: synliggjøre og styrke barn og unges interesser i all planlegging etter PBL, gi bedre grunnlag for å integrere barn og unge i løpende planlegging og byggesaksbehandling og gi grunnlag for vurdering av barn og unges interesser i konflikt med andre hensyn.

Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag gir føringer for å sikre verdiene i vassdragsbeltet som er hovedelver, sideelver, større bekker, sjøer og tjern og et område på inntil 100 meters bredde langs sidene av disse.

3.3. Folkehelse og klima ligger til grunn

Folkehelse og klima er sentralt i kommuneplanens samfunnsdel og ligger til grunn for arbeidet med arealdelen. Med **folkehelse** tenker vi på: "*En god helse i befolkningen er en av kommunens viktigste ressurser. Tilgang på natur- kultur- og fritidstilbud, gir mulighet til en aktiv hverdag som fremmer folkehelsen. Kommunesamfunnets skal være et sted med gode møteplasser og tjenestetilbud, og med et variert arbeidsliv. Et bærekraftig Tromsø handler om å ta vare på behovene for mennesker som lever i dag og i framtidig generasjoner*" (KPS 2020). Det som er bra for klimaet er oftest bra for folkehelsen.

Arealdelen skal svare på hvordan Tromsø møter krav om **klimagassreduksjon samt tilpasse seg et klima i endring**. Tromsø kommunen ønsker å gå foran i reduksjon av klimagassutslippene, både som kommunal myndighet, tjenesteyter, tilrettelegger, innkjøper og eier. Tromsø vil som arktisk hovedstad, blir en foregangskommune med gode løsninger for klimagassreduksjon.

Figur 4: Konsekvenser av mer og hyppigere nedbør, til ulike tider av året

Det er beregnet at Tromsø mot slutten av århundret vil bli 3 grader varmere, dersom man får til middels klimakutt. Konsekvenser vil være hyppigere og kraftigere styrtregn, oversvømmelser og flere våte skred. Havnivå kan få en stigning på 55 cm. Høyeste havnivå registrert i Tromsø var +2,04 meter (NN) i 2011. Høyere havnivå vil gi høyere stormflo, og myndighetene mener vi må ruste oss for at stormflo som i dag opptrer en gang pr.200 år, vil opptre en gang i året. Det må gjøres helhetlige grep langs sjøen for å møte disse utfordringene.

FNs spesialrapport understreker at det er viktig å se klimagassreduksjon, klimatilpasning og bærekraftig utvikling i sammenheng (Klima-, miljø og energiplanen 2018). For revisjonsarbeidet betyr det å tilpasse dagens planlegging til et klima i endring, framfor å overlate de voksende utfordringer og kostnader til neste generasjon. Hvert plantema vil derfor ta hensyn til følgende spørsmål:

- Hva kan revisjon av plantema gjøre for å redusere klimagassutslipp i framtiden?
- Hvordan vil klimaendringer påvirke disse om 10, 30, 50, 100 år?
- Hvordan kan planleggingen tilpasses for et klima i endring?

4. Bruk av arealplaner i gjennomføring

God byutvikling henger sammen med gjennomføring av arealplaner. Sammenhengen fra byutviklingsstrategi til utbyggingsrekkefølge og avtale om realisering, er avgjørende for å sikre gode bomiljø.

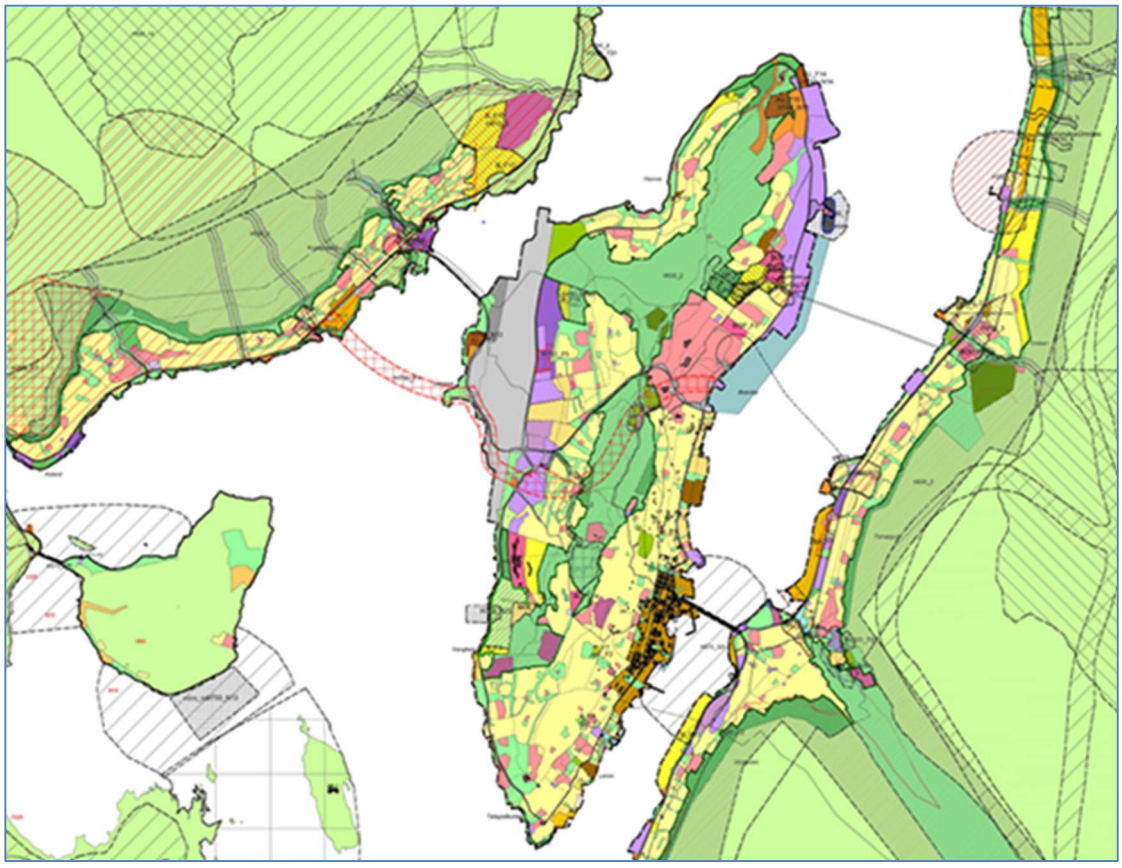
Utbyggingsrekkefølge

For å sikre at utbygging ikke skjer før nødvendig infrastruktur er på plass, vedtas det rekkefølgekrav i arealplaner. Kommunen kan for eksempel ha bestemmelser om at det tillates tettere bebyggelse i sentrum og lokalsentra, enn i andre deler av kommunen. Og man kan ha konkrete bestemmelser på hvilke felt som kan bygges ut før andre.

I tillegg til rekkefølgebestemmelser i kommuneplanens arealdel, har kommunen utstrakt bruk av rekkefølgekrav i reguleringsplaner. Hvilke rekkefølgekrav som skal gjelde for den enkelte reguleringsplan må drøftes tverrfaglig og jevnlig fra planinitiativ foreligger og helt fram til reguleringsplanen legges ut til offentlig ettersyn. Kommunen har også mulighet til ikke å vedta reguleringsplaner.

Rettsvirkning av eldre planer

Dersom et byggetiltak fremmes med bakgrunn i en privat reguleringsplan som er eldre enn 10 år, skal kommunen påse at planen er i nødvendig grad oppdatert, jf. Plan- og bygningsloven § 12-4. Det er tiltakshaver som har ansvar for å skaffe nødvendige opplysninger og dokumentasjon for kommunens vurdering. Dette betyr at kommunen kan si nei til byggesaker dersom det gjelder en reguleringsplan som er eldre enn 10 år.

Figur 5: Kommuneplanens arealdel for Tromsø 2017-2026, utsnitt av byområdet

Kommunens rolle i gjennomføring

Fragmentert planlegging og prosjektbaserte utbyggingsplaner resulterer i fragmentert opparbeiding av hovedinfrastruktur. En tydelig utbyggingsstrategi og en klar prioritering av utbyggingsområder i kommuneplanen er viktig for bruk av utbyggingsavtaler som virkemiddel i gjennomføring av utbyggingsprosjekter. Det må her særlig ses til vedtatte prinsipper for utbyggingsprogram for 2020-2032. Kommunen kan ut fra slike prioriteringer velge å ikke tilby inngåelse av utbyggingsavtale for et prosjekt som ikke er i samsvar med byutviklingsstrategi og vedtatt utbyggingsprogram/ utbyggingsrekkefølge.

Utfordringene knyttet til gjennomføring av utbyggingsplaner gjør seg særlig gjeldende i større sammenhengende utbyggingsområder som krever koordinering med flere grunneiere/utbyggere. Slike områder har ofte felles behov for infrastruktur for å kunne bygges ut. Dette stiller større krav til kommunens rolle for å legge til rette for at det etableres overordnet felles offentlig infrastruktur som muliggjør utbygging som ivaretar kravene i aktuell arealplan. Disse utfordringene ønskes på sikt løst gjennom overordnende utbyggingsavtaler med utbyggingsaktører basert på en tilnærming på områdenivå, også kalt områdemodeller. En slik modell regulerer den enkelt grunneiers/utbyggers bidrag og forpliktelser knyttet til utbygging av teknisk infrastruktur for at hele planen skal bli realisert (fordeling av kostnader, ansvar gjennomføring, grunnerverv, evt. refusjon mv.).

Transformasjon krever andre gjennomføringsstrategier enn feltutbygging av nye områder. Fremtidig bruk av områdemodeller er særlig aktuelt i større transformasjonsområder i etablerte byområder der utbyggingsprosjekter utløser behov for opparbeiding av felles offentlig infrastruktur. Områdemodeller er også et godt virkemiddel for utbyggingsprosjekter der det er behov for rettferdig fordeling av kostnader for felles offentlig infrastruktur, og/eller ved sammensatte og komplekse eier-/utbyggersammensetning som har liten grad av felles interesser.

Ved fremtidig bruk av områdemodeller vil kommunen kunne ta hovedansvaret for koordinering og gjennomføring av felles offentlig infrastruktur innenfor utviklingsområdet. Dette innebærer at kommunen lager kostnadsestimat og vurderer enhetskostnader for hele transformasjonsområdet. Rekkefølgebestemte bidragstiltak gjennomføres etter hvert som kommunen har mottatt tilstrekkelig bidrag fra deltakerne.

Fremtidig bruk av områdemodeller forutsetter at utbyggingsområdet er klart prioritert i revidert kommuneplan, og for øvrig prioritert i kommunens prinsipper for utbyggingsprogram ol. utbyggingsstrategier.

God byutvikling krever god samhandling mellom forslagsstillere, kommunen og andre offentlige myndigheter. Like viktig som forutsigbare bestemmelser og regelverk, er forutsigbare prosesser der felles målsettinger og trinnvise avklaringer leder frem til gode planforslag. Det er derfor viktig at KPA vurderer roller og verktøy som anbefales brukt i slike prosesser. Det er flere oppgaver som bør løses i forbindelse med gjennomføring.

Utredninger og avklaringer

- Gjennomgå eldre reguleringsplaner, vurdere å varsle at de skal utgå
- Utvikle planprosesser ved å:
    - Innføre nye modeller for samordning av utbygging i transformasjonsområder
    - Koordinere og samordne områdevis utbygging til boligformål
    - Trinnvis avklaring der gjennomføringsstrategier og mulig realisering vurderes tidlig
    - Definere prinsipper for kommunal investering og særlig ta hensyn til bydeler med levekårsutfordringer

5. Plan- og utredningstemaer

Under plan- og utredningstema er byutviklingsstrategi og senterstruktur omtalt innledningsvis, da de vil være overbyggende for temaene som følger fra pkt. 5.1 til 5.6.

En samlende byutviklingsstrategi

Det har gjennom flere tiår vært vekst i boligbygging i Tromsø. Store boligområder er utbygd, og utfylling av areal i sjø til både bolig og næring, preger byen. Tilrettelegging av areal og kapasitet i offentlig infrastruktur, har kun delvis har fulgt denne utviklingen. Det er i dag stor etterspørsel etter næringsareal og behov for areal til skoler og helsebygg. Samtidig som blågrønne strukturer blir viktigere i en tettere by som skal tilpasses klimaendringer.

Tromsø trenger en forutsigbar og tydelig retning for byutviklingen. En byutviklingsstrategi vil være til hjelp når utbyggingsforslag skal vurderes for videre behandling. Ideelt skal retningen ligge på plass når planprogram fastsettes. For Tromsø vil føringene for byutviklingsstrategien være klar. Hensikten med byutviklingsstrategi er å:

- Stimulere til bolyst i by og distrikt
- Gi større forutsigbarhet for private og offentlige investeringer
- Sikre et klimatilpasset utbyggingsmønster
- Dempe kostnadene ved tilrettelegging av infrastruktur
- Oppnå nullvekst i personbiltrafikken
- Sikre at vi bygger tett med kvalitet

Figur 6: Byliv; Bymisjonens moteshow på Jaklins plass (foto: Omar Meknas/avisa Tromsø)

I kommuneplanens samfunnsdel er to av målsetningene innen arealbruk; å vurdere transformasjon og gjenbruk av bebygde arealer før nye utbyggingsarealer tas i bruk, og ikke utvide byområdets geografiske ytterpunkter for boligbygging. Utbyggingsprogrammet foreslår strategier for å redusere personbiltransport og gjøre det enkelt å velge gange, sykkel og kollektivt, og for styrking av offentlig infrastruktur. Boligpolitisk handlingsplan pekte på sentrum og lokalsentra for utvikling av framtidens

boligområder og møteplasser. Arbeidet med kommunedelplan for sentrum framhever sentrum som et viktig satsingsområde. Gjeldende KPA har etablert en grense for byens byggeområder mot nord og sør, mot marka og fjæra. Denne fortettingsstrategien endres ikke.

Overordnede premisser for Byutviklingsstrategi:

- Sentrum som viktigste møteplass
- Riktig bolig på rett sted til rett tid
- Styrke eksisterende offentlig infrastruktur og bidra til dekking av etterslep infrastruktur
- Redusert personbilvekst og å gjøre det enklere å gå, sykle og reise kollektivt
- Klimatilpasning og blågrønnhvite strukturer som sikrer et robust byområde
- Rett virksomhet på rett sted
- En tydelig senterstruktur
- Å bygge tettere i bykjernen og i definerte sentre, enn i andre deler av kommunen

Alle føringene for byutviklingsstrategi omtales nærmere i kapittel 5.

Bærekraftig senterstruktur

Valg av senterstruktur henger sammen med byutviklingsstrategien og vil ta utgangspunkt i:

- Sentrum
- Lokale sentra i byområde og distrikt
- Ulik grad av fortetting i sentrumsnære områder og boligområder

Tromsø har flere lokale senter i tillegg til sentrum, mange av dem med størrelse som en middels småby. Dette legges til grunn for videre arbeid. Kommunen har over tid operert med ulike strategier for byutvikling. Bydelssenter, 10-minuttersbyen, kollektivknutepunkt og handelsbegrensninger har vært noen av begrepene. Alle strategiene peker på *sentrum* som hovedsenter/knutepunkt, men de har ulike svar *rundt* sentrum og på hva som skal være *lokalsenter*.

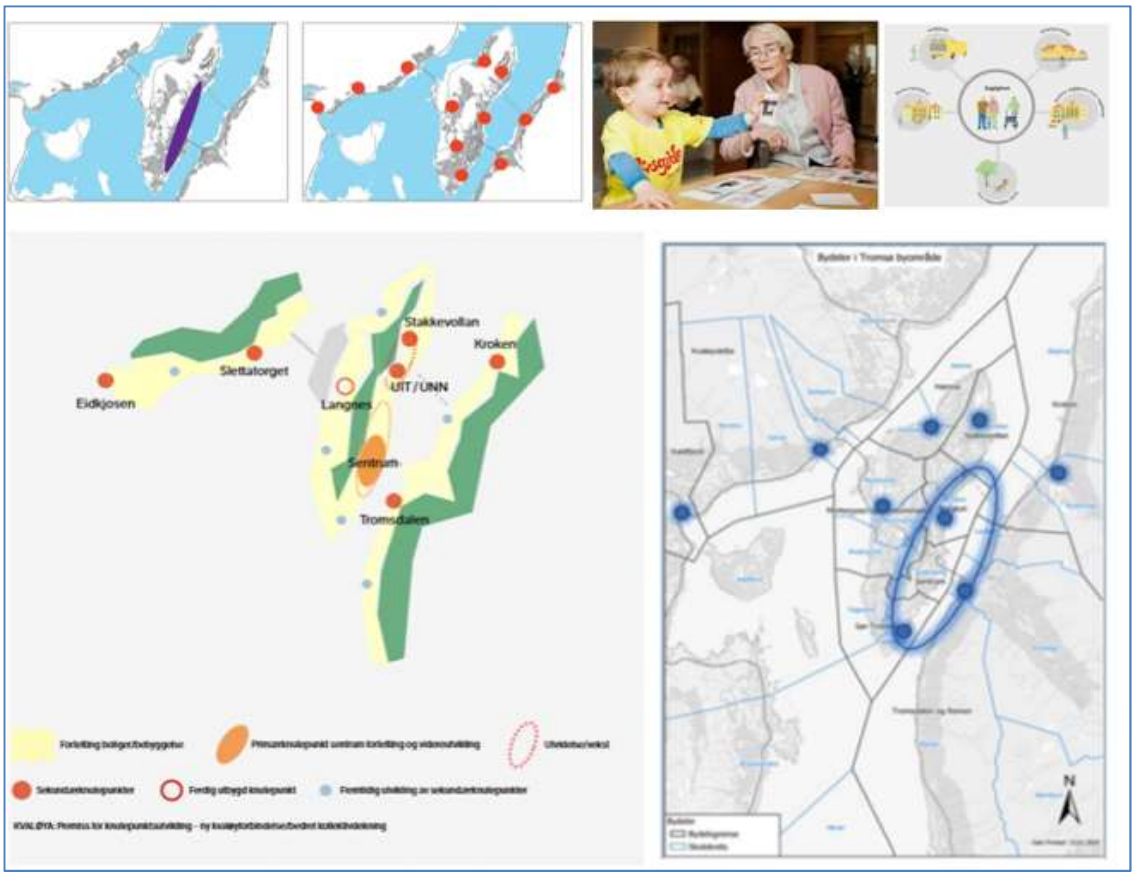
Fortetting i sentrum, rundt sentrum og i utvalgte lokalsenter, vil gjøre det lettere å velge gange, sykkel og kollektiv i hverdagen. Det betyr *nærhet til* flest mulig av hverdagslivets funksjoner som dagligvare, barnehage og skole. I lokalsentre vil det planlegges for varierte boliger for hele livsløpet, lavterskel tilbud innafor offentlig og privat tjenesteyting (helse, idrett, kultur etc.), og nærhet til kollektivtransport. Det betyr blant annet kort avstand til dagliglivets funksjoner. Det vil også vurderes ulike nivå på lokalsentra.

Samlokalisering i **flerfunksjonelle** sentra svarer på flere bærekraftsmål:

- *miljømessig bærekraft* gjennom redusert transportbehov og mer sykkel og gange
- *den økonomiske bærekraften* styrkes gjennom sambruk av infrastruktur
- *sosial bærekraft* er mulig merverdi da samlokalisering av funksjoner legger til rette for sosiale møteplasser. Korte avstander og nære sosiale møteplasser i dagliglivet styrker folkehelse og livskvalitet, og kan redusere tjenestebehovet innen helse og omsorg

Utredninger og avklaringer

- Utarbeide en samlende byutviklingsstrategi
- Utarbeide senterstruktur for byområdet
- Foreslå soner for ulik grad av utnyttelse

Figur 3: Tromsø kommune har hatt ulike strategier for senterstruktur, basert på ulike kriterier. De øverste figurene er fra «Boligpolitisk handlingsplan» (2015), nede til venstre er knutepunktstrategi fra «Kommuneplanens arealdel» (2017), og nede til høyre langsiktig utbyggingsstrategi fra «Prinsipper for utbyggingsprogram» (2021)

5.1. Bolig- og byutvikling

Kommuneplanens samfunnsdel har mål om at *Tromsø kommune skal være et sted hvor folk har lyst til å bo, med varierte og gode bomiljø*. Kommunen skal ha *tydelig senterstruktur med varierte boligtyper, tjenestetilbud og sosiale møteplasser*. Revisjon av KPA handler om planlegging av gode boligområder i forhold til senterstruktur, der offentlig og privat tjenesteyting støtter opp om lokale sentra. Det vil fordre tettere bebyggelse i senterområder, og stille særlige krav til kvalitet, uterom og klimatilpasning. Kommuneplanens samfunnsdels mål om *gjenbruk og transformasjon av areal* inngår som føring for arbeidet.

Lokalisering, - riktig funksjon på rett sted

Kommunen har et mål om at riktig bolig og virksomhet lokaliseres til rett sted. Enhver lokalisering må vurderes ut fra både hva som er gunstig for funksjonen i seg selv, men også ut fra hva den kan gi tilbake til byen. En optimal lokalisering gir godt samspill mellom etablert by og ny funksjon. Den bør svare på merverdi og bærekraft som ligger i møteplasser, redusert transportbehov, nærhet til kollektiv og utnyttelse av eksisterende infrastruktur.

Fokusområder i planarbeidet

Riktig bolig på rett sted

Et viktig prinsipp i boligpolitikken er at det legges til rette for at innbyggerne kan ha hele livsløpet i samme nærområde. Det betyr at det må finnes et bredt utvalg av boligtyper i hver bydel og i sentrum. Det gjelder både boliger for enslige og familier og kommunalt disponerte boliger.

Varierte boligtyper kan bidra til bolyst og et aldersvennlig samfunn. Nye boformer kan ivareta sosial bærekraft gjennom felles møteplasser og smart deling av arealer. Boligetableringer må møte framtidas behov for nye boligtyper med delingsøkonomi og kollektive boformer, det store antallet singelhusholdninger og eldrebølgen. I tillegg kommer kommunalt disponerte utleieboliger (velferdsboliger), boligklynger med kommunal møteplass eller tjenestebase, bo- og servicesenter, bofellesskap, omsorgsboliger samt bo- og velferdssenter integrert i ordinære bomiljø. Kommunen må samarbeide med boligbransjen for å etablere en felles forståelse av eksisterende reserve, med oppdatering av boligtabell og utbyggingsprogram.

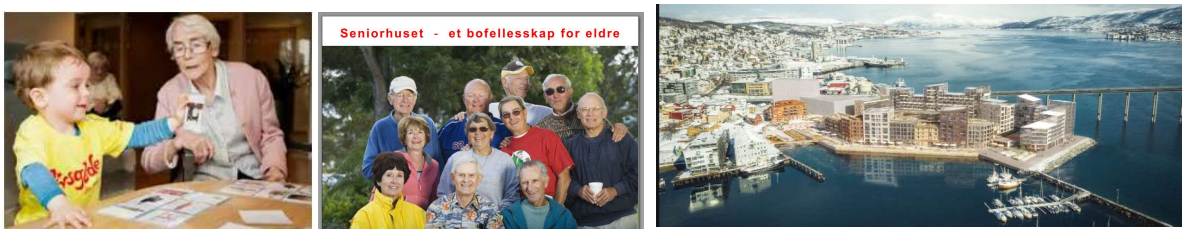
Offentlig og privat infrastruktur og tjenesteyting
Tromsø har infrastruktur som har behov for fornyelse og utvikling. Det gjelder blant annet vannforsyning, strøkslekeplasser og trygge skoleveger. Ny utbygging av boliger bør lokaliseres der det allerede er eksisterende infrastruktur, veid opp mot utbygging som styrker senterstruktur. Det bør vurderes om ny teknisk infrastruktur utenfor sentrumsnære områder har konsekvenser for senterstruktur.

Det er behov for mer langsiktige strategier for kommunal eiendom. Vi trenger oversikt over behov for areal til helse og omsorg, skoler, barnehager, kultur- og idrettsanlegg. Offentlige bygninger og tilhørende utearealer bør legges til rette for flerbruk, som møteplass for nærmiljøet.

Næring i flerfunksjonelle sentra
Næring som f.eks. handel og tjenesteyting inngår i flerfunksjonelle sentra som sentrum, urbane områder nært sentrum og i lokalsenter. Sentrum er hovedsenter og må styrkes med funksjoner og attraksjoner det bare er én av. Det er ikke ønskelig at kjøpesentrene utvider kapasitet eller får flere funksjoner som gjør at de konkurrer ytterligere med sentrum. Næring som er mindre kompatibel med bolig, som for eksempel industri, omtales i kapittel om næring.

Utredninger og avklaringer

- Etablere felles kunnskapsgrunnlag om eksisterende boligreserve, med oppdatering av boligtabell og utbyggingsprogram
- Foreslå rekkefølge for utbyggingsprosjekt som skal prioriteres i planperioden
- Utarbeide langsiktige strategier for, og lokalisering av, eiendom til oppvekst og til helse og omsorg
- Vurdere boligkvote på Kvaløya

Figur 4: Illustrasjon: møteplass yngre og eldre, Seniorhuset og Vervet.

Bygge tett med kvalitet

Byens vekst i byområdet vil skje «innover», gjennom transformasjon og fortetting av etablert by. I Tromsø vil vi løfte diskusjonen om kvalitet, fordi vi har bygd tett uten tilstrekkelig fokus på kvalitet, hatt mindre styring av kvalitet planmessig, og fordi klimautfordringene skaper et ekstra sett av utfordringer.

Fokusområder i planarbeidet

Bygge tett med kvalitet – styrke Tromsøs identitet og særpreg

Å bygge tett med kvalitet er en utfordrende øvelse, som ikke kan løses prosjekt for prosjekt. Stedsutvikling og kvalitet handler om fysiske løsninger som attraktive byrom, helhetlig arkitektur, ivareta kulturminner, legge til rette for bylivet og være forberedt på klimaendringer. Dette må gjøres på en slik måte at Tromsøs identitet og særpreg videreutvikles og forsterkes. Det er særlig viktig å sikre tilstrekkelige og solrike byrom der blågrønne strukturer har en viktig plass.

Kommunen vil utarbeide en arkitekturstrategi. Hensikten med arkitekturstrategien er å nå kommunens samfunnsmål i KPS og bidra til fortetting med kvalitet og særpreg. Den skal fungere som veileder for vurdering av arkitektonisk kvalitet i saksbehandling og bidra med gode eksempler.

Fortetting med differensierte krav

Det er behov for å stille differensierte krav til byrom og bebyggelse i sentrum, sentrumsnære områder, lokalsenter og boligområder. Det innbefatter også krav og retningslinjer for uteopphold og lek, som bør løses på ulike måter ut fra tetthet.

Fortettingsbestemmelsene som gjelder for utvalgte sentrale boligområder må revideres. Dette gjelder både geografisk virkeområde og innhold. Det må gjøres en vurdering av om det relativt lave antallet nye boliger kompenserer for tap av sol, utsikt, grønnstruktur, trafikkbelastning mm. i etablert bomiljø.

Figur 7: Boligområde i Tromsø

Klimatilpasset utbygging

Klimaendringene vil blant annet medføre stigende havnivå, stormflohendelser og økt avrenning av overvann. Spesielt utsatt er den delen av byen som er bygd på lave utfyllinger utenfor opprinnelig strandlinje. For å tilpasse byen til et klima i endring, er konseptet klimatilpasset utbygging utarbeidet. Anbefalingene og prinsippene fokuserer på at, «åpne» arealer og løsninger gir merverdi og robusthet til et område, og en større garanti for framtidsrettet byutvikling.

Utredninger og avklaringer

- Utarbeide 10 punkter for fortetting med kvalitet, som grunnlag for bestemmelser i KPA og arkitekturveileder for Tromsø

- Vurdere krav til uteopphold og lek ut fra nye føringer og behov. Eventuelt utforme strategi og revidere bestemmelser
- Foreslå løsninger for klimatilpasning (stormflovern), i eksisterende urbane område og transformasjonsområder
- Evaluere fortettingsbestemmelsene for boligområdene

5.2. Framtidsrettet næringsutvikling

Kommuneplanens samfunnsdel har mål om at *eksisterende og nye næringsarealer utvikles med henblikk på sambruk, samlokalisering, god arealutnyttelse og redusert transportbehov*. Revisjon av KPA har fokus på å legge til rette for næringsareal på riktig sted. Reiselivsanlegg søkes etablert slik at de tilpasses eksisterende næringer, lokalsamfunn og infrastruktur. Næringsutviklingen skal være en del av «det grønne skiftet», og riktig arealbruk skal bidra til dette.

Tromsø er en liten storby og et stort distrikt

Tilgang til arbeidsplasser er viktig for at folk skal ønske å bo i Tromsø. Kommunen er både en liten storby og har et stort distrikt. Tromsø et senter for en stor region, og samarbeider med nabokommunene for næringsutvikling i hele regionen. Tromsø skal være en god vertskapskommune for næringslivet og ha næringsarealer som passer for ulike typer virksomheter.

Kommunens strategiske næringsplan har tre satsingsområder; havrommet, reiseliv og teknologi/kunnskap. For å følge opp strategien, er behov for store industriareal på land, areal i sjø, areal til overnatting og til andre reiselivsanlegg. Det må tilrettelegges for areal til kunnskapsbasert næring, som helst søkes etablert i klynge eller i geografisk nærhet til lignende næring. Tromsø skal også tilby areal til relokalisering av eksisterende næringer.

I dag er rundt 43 % av de sysselsatte i privat sektor mot 57 % i offentlig sektor. Det har de siste årene vært en svak prosentvis økning i andelen sysselsatte i privat sektor. I privat sektor finner vi størsteparten av de ansatte innenfor bransjene: varehandel og bilverksteder, transport og lagring, overnattings- og serveringsvirksomhet, bygg- og anleggsvirksomhet og vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. Næringsareal dreier seg om nær alle disse virksomhetene, i tillegg til industri.

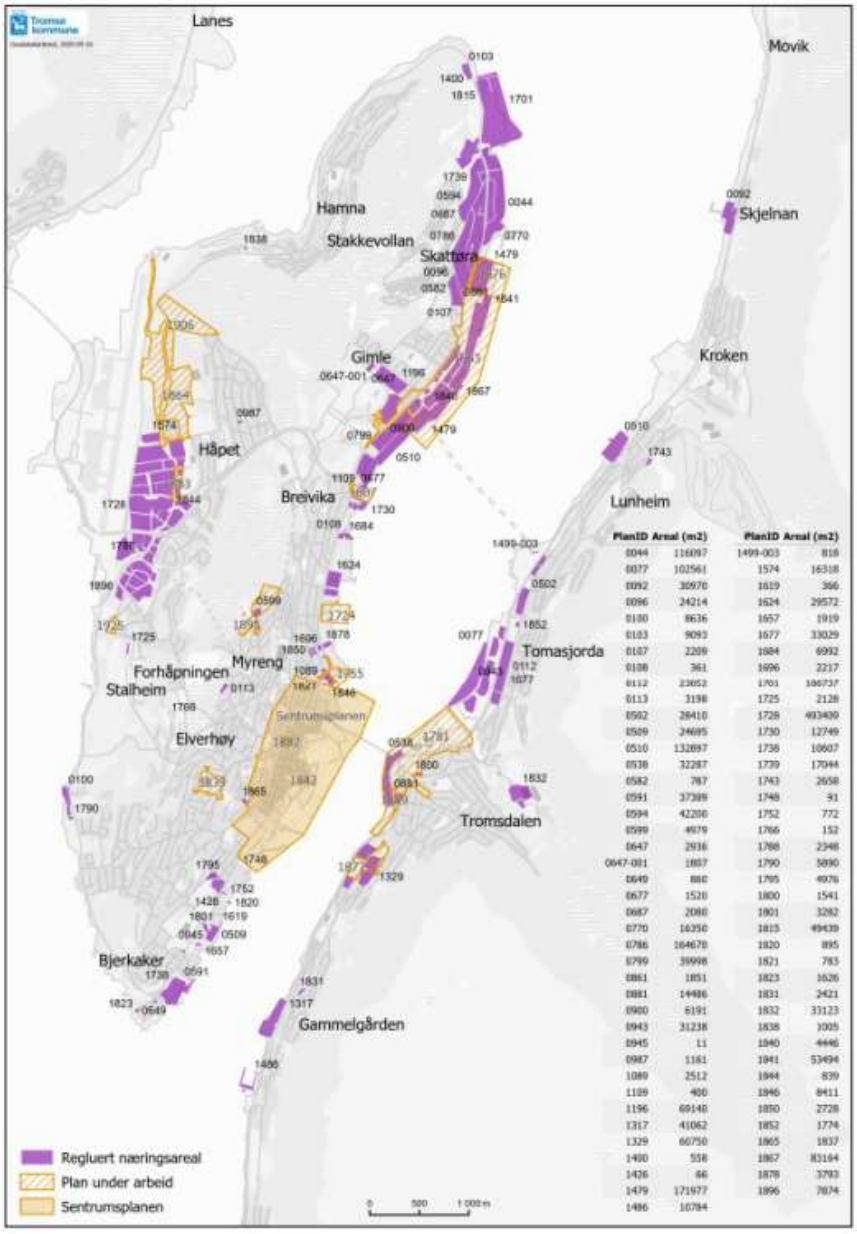
Revisjonen av KPA følger opp næringsstrategien, samtidig som nye arealmessige føringer behandles. Det fokuseres på lokalisering av næringsareal, infrastruktur, reiselivsanlegg og det det grønne skiftet. Næringer i distriktet blir omhandlet under kapittelet «levende lokalsamfunn».

Fokusområder i planarbeidet

Rett virksomhet på rett sted – lokalisering

Kommuneplanens samfunnsdel har mål om at: “Eksisterende og nye næringsarealer utvikles med henblikk på sambruk, samlokalisering, god arealutnyttelse og redusert transportbehov”.
Det er satt av betydelige arealer til næring i gjeldende arealdel og kommunedelplaner, samlet omkring 7600 daa. Av dette har Grøtsund ca. 1500 daa, der ca. 4050 daa er regulert til næringsareal. Bynært er de største arealene avsatt på Langnes og på nordøstsiden av Tromsøya. Det etablert næring langs hovedvegen inn til Tromsø, mens handel i hovedsak er etablert i sentrum, i avlastningssentra på Langnes og i Tromsdalen, i tillegg til Stakkevollvegen.

I planarbeidet skal det undersøkes hvor arealkrevende næring, transport/logistikk, lager, plasskrevende handel og terminalvirksomhet kan lokaliseres, for å gi best mulig tilgjengelighet for virksomheten, samtidig som ulempe for boligområder unngås. Massedeponi vil også vurderes. For næringsareal er strategisk beliggenhet, transporteffektiv infrastruktur, langsiktighet og utvidelsesmuligheter, attraksjon og image, klyngefordeler og estetikk viktig. Kommunen vil oppnå mindre bilbruk, mindre støy og et bedre tettstedsmiljø. Også større idrettshaller har næringspotensial og har et transportbehov som vurderes i denne sammenhengen.

Figur 8 Planer under arbeid hvor næring inngår, og areal regulert til næring

Infrastruktur og kommunale investeringer

Næringsareal trenger sammenhengende infrastruktur. Det gjelder vegsystemer, energi, vann, avløp, flomveger, men også kollektivnett, gang- og sykkelveger og grønnstruktur. Behovet avhenger av hvilken type næring som ønskes etablert. Et prinsipp er at eksisterende byggeområder utnyttes før nye tas i bruk. Prinsippet er særlig hensiktsmessig i forhold til å utnytte infrastruktur. Samtidig trenger eksisterende næringsområder også nye veisystemer og ledningstraseer. For videre utvikling av næringsområdet på Grøtsund trengs blant annet utbedring av fylkesvegen og sikkerhet for myke trafikanter. Investeringskostnadene kan være så omfattende at det vanskelig kan løses gjennom påfølgende reguleringsplan.

Gjennomføring av næringsetablering krever samhandling mellom stat, fylkeskommune og kommune, men også med de ulike utbyggerne. For å realisere næringsareal må virksomhet lokaliseres på rett sted. Og kommune må sikre gjennomføring av planene i tråd med overordna intensjoner.

Reiselivsanlegg
Som oppfølging av strategisk næringsplan og ønsker lokalt, vil nye reiselivsanlegg foreslås. Reiselivet har ikke lagt fram strategi for hvor utvikling av reiselivsanlegg skal prioriteres. I byområdet vil hotell og andre reiselivsanlegg vurderes i tråd med byutviklingsstrategi. Mens reiselivsanlegg i distriktet vurderes i forhold ulike arealinteresser, og omtales nærmere under kapittel 5.5.

Det grønne skiftet; klimagassreduksjon og klimatilpasning
Tromsø skal redusere CO2-utslipp innen 2030. Kommunen vil søke om å være en av "100 CO2-nøytrale byer" gjennom arktisk hovedstad. Riktig lokalisering er et virkemiddel for reduksjon av CO2. Også elektrifisering av havner og transport kan bidra til utslippsreduksjon. Fossilt brensel som diesel og gass som benyttes til produksjon av vanlig asfalt, kan for eksempel erstattes med biogass og bio-olje.

For klimatilpasning følges overordnede føringer om å unngå å bygge inntil elver og bekker, og sikre åpen avrenning av overvann. Ved utfylling og utbygging langs sjø skal hensynet til stormflo og areal til overvann ivaretas.

Utredninger og avklaringer
- Vurdere næringsetablering ut fra bl.a. eksisterende infrastruktur og ny infrastruktur i tråd med framtidig byutviklingsstrategi
- Føringer for næringslokalisering i «det grønne skiftet» (reiseliv, oppdrett, mm)
- Lage oversikt over næringsområder som kan tas i bruk på kort og lang sikt
- Vurdere behov for arealer til massedeponi

5.3. Blågrønne strukturer i byområdet
Kommuneplanens samfunnsdel har fokus på bærekraft og at *all utvikling skal skje innen naturens tålegrense. Det handler om å tilpasse seg klimaendringene, bidra til å redusere klimagassutslipp og ta vare på naturmangfoldet.* Systemet av vann, elver, bekker og avrenning mot sjø, utgjør den blåe strukturen. Landbruks-, natur-, frilufts- og reindriftsområder, friområder, idrettsanlegg, parker og lekeareal, utgjør grønnstruktur. Om vinteren med is og snø, er dette oftest hvit struktur. Dette systemet sikrer naturmangfold, livskvalitet for beboerne og at den bygde byen fungerer som planlagt.

Blågrønne strukturers betydning for folkehelse og senterstruktur
Tromsø ligger i storslått natur med fjell og sjø, et landskap som har stor verdi for innbyggerne. Tilrettelegging for friluftsliv som gir tilgang til populære turmål, er en viktig oppgave for kommunen. Samtidig er Tromsø en by med et urbant levesett, der tilgang til uteoppholdsområder i selve byen blir mer etterspurt. I visjonen om en kortreist by, der de viktigste funksjonene skal kunne dekkes uten bilkjøring, skal også de grønne nærområdene være innenfor gangavstand.

Byvekst og fortetting har mange fordeler for samfunnet, men går ofte på bekostning av grønne arealer. Tilgang til grønne arealer i nærområdet er viktig når kommunen tilrettelegger for et livsløpsamfunn innenfor bydelen. Tilgang til møteplasser og natur er en kvalitet i nærmiljøet. I et samfunn som vil få mange eldre på relativt kort sikt, vil grønne utearealer få en enda viktigere funksjon. Samtidig må behovene for barn og unge ivaretas, med gode uteområder for lek og uteopphold. Gode uteområder er derfor viktige tiltak i et folkehelseperspektiv.

Figur 9: Lekeplass i Alfheimparken (foto: Gaby Kern)

Blågrønne strukturers betydning for klimaendring og bærekraft

I en tid der klimaet er i endring, må kommunen forberede seg på konsekvenser av ekstremvær. Det forventes flom og skred, samt et stigende havnivå med høyere stormflo. For å håndtere overvann og flom, har grønne arealene en viktig funksjon med infiltrasjon og fordrøyning av regnhendelser. Naturlig bekker sikrer en trygg avledning av overvann til sjøen. De kalles derfor også blågrønne strukturer.

Bærekraftig forvaltning er varsom bruk og sikring av de grønne restarealene, for de som kommer etter oss. Bærekraftig tiltak for klimatilpasning er grep som gjøres nå. Selv om konsekvenser av havnivåstigning har vært lite synlig i Tromsø, må planlegging i strandsonen tilpasse endringer. Kommuneplanbestemmelsene skal håndtere framtidige klimautfordringer, på en robust måte.

Fokusområder i planarbeidet

Sikring av blågrønne områder ivaretar byutviklingsstrategi som klimaendring, bærekraft, folkehelse og senterstruktur. I revisjonen av kommuneplanens arealdel fokuseres på følgende:

Flerfunksjonelle og sammenhengende grønnstruktur

Bebyggelsen i Tromsø ligger som et bånd imellom marka og fjæra. Små bekker som går fra fjell til sjø, deler de bebygde områdene i mindre landskapsrom. Grønne friområder i form av lekeplasser, idrettsanlegg og parker, er etablert innimellom eksisterende bebyggelse.

a) Sammenhengende strukturer i blå, grønn og hvit

Den blågrønne strukturen i byområdet skal vurderes på overordnet nivå, men også innenfor hver bydel. Nye friområder avsettes der det er nødvendig. I tillegg vil overordnet ROS-analysen gi føringer for hvor grønne arealer har en avbøtende funksjon mht. naturfarer og beredskap, og ikke bør

bebygges. Sammenhengen mellom alle friområder skapes ved å tilrettelegge for tilgang og forbindelser mellom de enkelte grønne og blåe områdene.

Med lange og snørike vintrer, må også de «hvite områdene» være en del av sammenhengen. Dette gjelder akebakker, vintersykling, skiaktiviteter og lysløype, men også plass for snødeponier i de bebygde områdene. Fokus på de «blåe områdene» som tjern, bekker og tilgang til sjøen må integreres.

Plassering av ulike typer idrettsanlegg, utvidelser av gravlunder samt identitetsskapende elementer i det kulturhistoriske landskapet, inngår i samlet grønnstruktur.

b) Flerfunksjonelle områder

I en by under fortetting skal uteområder oppfylle mange forskjellige funksjoner. Tidligere lå hovedfokus på rekreasjon, lek og friluftsliv. Bevaring av biologisk mangfold og vannmiljø, tilrettelegging for klimatilpasning, ferdselsårer for myke trafikanter, folkehelse og urbant landbruk har kommet til. Også infrastrukturtiltak må få større plass i grønne områder.
Revisjonen vil vurdere om krav til flere funksjoner i uteområdene kan løses ved å øke kvaliteten i områdene, øke arealstørrelsen på uteområder, eller avsette nye utearealer som en konsekvens av fortettingsstrategien.

Forberede samfunnet til å håndtere klimaendringer ved hjelp av blågrønne strukturer.
For å møte havnivåstigning, ekstremvær og våte vintrer må utbyggingen tilpasses de framtidige utfordringene. Økt slitasje og erosjon pga. våtere vær krever andre tiltak enn før. En krympende strandsone må kompenseres, fordi havet «flytter» seg oppover. Blågrønne arealer må kunne infiltrere, fordrøye og avlede urban flom. Behov for innendørs areal som kompenserer for periodevis utilgjengelige utearealer kan oppstå.

Siden det er usikkert hvor store konsekvensene vil bli, og om det blir samtidighet mellom hendelsene, kreves sikkerhetsmarginer og robuste planer. Dette gjelder flomsoner langs bekker, stormflovern for bebyggelsen i den laveste sonen, skredvurderinger og plass til håndtering av overvann som følge av urban flom. Klimatilpasningstiltak vil være en kombinasjon av tiltak ved selve bygget og i tilhørende uteområder. Kommuneplanen vil fastsette krav til klimatilpasning i reguleringsplaner og byggesaker.

Figur 10: Regnbed i Alfheimparken (foto: Gaby Kern)

Bynært landbruk og tilrettelegging for urbant landbruk

Sterk byvekst har redusert andelen areal til bynært landbruk de siste 40 år. Bærekraftig bruk av områder betyr å ikke sløse med naturlige ressurser. Med arealreserve på vel 20.000 boenheter i gjeldende KPA, er det potensiale for å sikre de bynære landbruksområdene.

Urbant landbruk gjenspeiler en trend i samfunnet som går ut på å utnytte byrommet for å dyrke mat i kasser, på taket eller på tilrettelagte dyrkningsparseller. Urbant landbruk drives i motsetningen til det bynære landbruket, av ikke-profesjonelle og er ingen næringsaktivitet. Kommunen vil se på muligheter for å tilrettelegge for urbant landbruk flere steder i byområdet.

Figur 11: Årsmelding Holt læringstun (2020)

Sikre areal til idrettsanlegg

Fysisk aktivitet og tiltak for å fremme folkehelse har sammenheng med blågrønne strukturer. Kommunedelplan for idrett og friluftsliv har en målsetning om at alle bydeler skal ha idrettsanlegg med minimum en flerbrukshall, en fotballbane og ett skileikanlegg. Idrettsanlegg som baner, haller, innendørs- og utendørsanlegg, skal lokaliseres. Mulighet for plassering av større idrettsanlegg samt arrangements- og spesialanlegg skal også vurderes i arealdelen.

Utredningsoppgaver avgrenses i hovedsak til byområdet. Utfordringer med bruk og vern av naturområder og friluftsområder ivaretas i kapittel 5.5.

Utredningsbehov og avklaringer

- Kartlegge sammenhengende grønnstruktur og tilgjengelighet øvrige uteoppholdsareal
- Gjennomgang av regulerte, ikke opparbeidete friområder i eldre reguleringsplaner
- Innarbeide blågrønnhvit faktor for klimatilpasning og kvalitet i uterom
- Løse felles infrastruktur i uterom og innarbeide i bestemmelser
- Kartlegge oversvømmelsespotensial langs utvalgte bekker, sette en byggegrense
- Foreslår plassering av større idrettsanlegg samt arrangements- og spesialanlegg
- Definere marka begrepet for Tromsøya og de bynære områdene på fastlandet og Kvaløya

5.4. Framtidens transportløsninger

I transportplanleggingen er regjeringens mål for nullvekst sentralt*: «I byområdene skal klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy reduseres gjennom effektiv arealbruk og ved at veksten i persontransporten tas med kollektivtransport, sykling og gange.»* I revisjon av KPA fokuseres det på arealscenarier, analyse av næringslokalisering og parkeringsnorm, for å oppnå målsettingen.

Transportbehovet er ulikt, utfordringene er ulike

Av Tromsøs over 77.000 innbyggere bor 92 % innenfor byområdet, altså Tromsøya og de nærmeste delene av fastlandet og Kvaløya. Dette er området som betjenes av bybuss. Transportbehovet og mulige måter å transportere seg på vil være ulikt etter hvor man bor. I byområdet er det føringer på at en stor andel av transportbehovet skal løses med buss, sykkel og gange, se nullvekstmålet under. For distriktene er dette ikke like relevant.

Flyplassen i Tromsø er under utvidelse. E8 gjennom Ramfjord ser ut til å få sin løsning i forslag til ny Nasjonal Transportplan. Men i distriktene er det flere steder smale og bratte veger som også er skredutsatt, og som gir utfordring for næringsvirksomhet i Tromsø og regionen rundt.

Tromsø kommune forvalter om lag 440 km asfaltert veg og gang- og sykkelveg. Lave driftsmidler over tid har ført til stort etterslep på vedlikehold av kommunal samferdselsinfrastruktur.

Prosjektet Tenk Tromsø er et samarbeid mellom Tromsø kommune, Troms og Finnmark fylkeskommune og Statens vegvesen. Stortinget vedtok 10. mai 2021 "Bypakke Tenk Tromsø". Bypakken omfatter ca. 6,5 mrd. kr. til transporttiltak i Tromsø i en 15-års periode framover. Finansieringen er basert på bompengeinnkreving samt bidrag fra staten, fylkeskommunen og kommunen. Vedtaket av bypakken vil gi Tromsø etterlengtede muligheter for investeringer i transportinfrastruktur, i tillegg til et godt bybusstilbud. Bypakken vil danne utgangspunktet for forhandlinger med staten om en byvekstavtale. For begge avtalene, både bypakken og byvekstavtalen, gjelder nullvekstmålet.

Nullvekstmålet og bypakken vil legge føringer for utvikling av transporttilbudet i Tromsø de nærmeste 15 årene, og også utfordre lokalisering av boliger, næringsliv og ulike offentlige tilbud. Selv om nullvekstmålet gjelder for hele kommunen, vil virkemidlene være ulike i byområdet og i distriktene.

Et av målene med revisjon av arealdelen er å konkretisere nullvekstmålet for Tromsø. Det vil kunne få ulike følger i byområdet og i distriktene. I bypakken vurderes blant annet innfartsparkering der bybussrutene starter. Næringslivet i distriktet bør sikres vegforbindelser som gir god regularitet.

Fokusområder i planarbeidet

Nullvekst i personbiltrafikken

I henhold til en vurdering gjort av Vegdirektoratet i forrige revisjon av Nasjonal transportplan har Tromsø gode muligheter for å nå nullvekstmålet. Dette fordi vi har vært bevisste på tett byutvikling over lang tid og derfor har en tettere arealbruk enn andre byområder. Vi har også en relativt lav bilførerandel, og et godt busstilbud som gjør at vi tar buss på så mye som 12 % av de daglige reisene våre. Videre er det relativt få som kan parkere gratis på jobb i Tromsø. I tillegg til dette har gangandelen på våre daglige reiser over tid ligget rundt 25 %, noe som også peker på en tett by.

Figur 12: Gate i Tromsø (Tenk Tromsø)

Kunnskap om hvordan reisevanene våre utvikler seg vil være viktig for å kunne legge til rette for at den gode trenden kan fortsette. Kommunen bidrar derfor sammen med vegvesenet og fylkeskommunen til at det gjennomføres en løpende kartlegging av reisevanene i Tromsø.

Å nå nullvekstmålet vil kreve en bevisst byutvikling i årene framover.

Areal- og transportanalyse
I revisjonen av kommuneplanens arealdel skal det utarbeides ulike scenarier for lokalisering av bolig, næring og offentlige tjenester. Transportkonsekvenser av de ulike scenariene skal beregnes gjennom arealverktøyet «ADV», som er under utvikling i regi av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Tromsø kommune deltar i utviklingsprosjektet. Kommunen har også mottatt midler fra KMD for å teste modellen i revisjon av KPA. En slik vurdering vil bidra til en konkretisering av nullvekstmålet.

Det må tas forbehold at modellen blir klar. Om dette ikke skjer, må transportkonsekvensene vurderes på andre måter, noe som avklares på et senere tidspunkt.

Rett virksomhet på rett sted (ABC-analyse)
Se også avsnitt 4.3 Framtidsrettet næringsutvikling.

Målsettingen med ABC-metoden at lokalisering av næringsvirksomheter både skal sikre virksomhetene god tilgjengelighet, og samtidig bidra til mindre bilbruk og et bedre bymiljø.

Tilnærmingen er altså todelt, man klassifiserer hele kommunens arealer i fht. tilgjengelighet, og man definerer aktuelle næringsvirksomheter i fht. deres behov for tilgjengelighet:

1. Eksisterende og framtidige områder for næringsvirksomhet klassifiseres som A-, B- eller C-områder etter tilgjengelighet med buss, sykkel, bil og nærhet til boliger.
2. Ulike næringsvirksomheter defineres i tråd med deres behov for tilgjengelighet. Er det behov for mye varetransport inn og ut, legges det opp til store besøkstall osv.

Det skal etableres et kunnskapsgrunnlag som både kommunen og bedrifter kan benytte i videre planlegging.

Hovedvegnettet på Tromsøya
Tunnelsystemet på øya diskuteres angående problemstillinger i sentrum, på Stakkevollvegen, på Langnes. Gode forslag til løsninger på vegnettet i dagen stoppes ofte av en bekymring om at dagens tunneler på øya er overbelasta. Det vil si at restriktive tiltak på gatenettet i dagen, som vil gjøre forholdene bedre for buss, sykkel og gange, i tillegg til sentrumsliv, kan øke risikoen for køer og hendelser i tunnelsystemet. Tunnelsystemet er unikt for Tromsø, og henger nøye sammen med det øvrige «hovedvegnettet, som i stor grad er kommunalt. En mulig styring av trafikken mellom Tromsøbrua og Tromsøysundtunnelen synes å være aktuell å diskutere. Det er behov for en samlet trafikkanalyse av vegnettet på øya, samt forbindelsene til fastlandet.

Parkeringsnorm
Ved forrige revisjon av KPA ble det vedtatt en parkeringsnorm, der det stilles maksimumkrav til etablering av parkering i nye utbyggingsområder. I revisjonen foreslås det å gjøre en evaluering av normen.

Figur 13: Skoleveg (Tenk Tromsø)

Utredningsbehov og avklaringer

- Transportkonsekvenser av ulike arealscenarier
- ABC-analyse som kunnskapsgrunnlag for lokalisering av næringsvirksomheter
- Gjennom oppgavene over vurderes hvordan arealutviklingen kan bidra til at Tromsø når nullvekstmålet.
- Gjennomgang av parkeringsnormen som grunnlag for vurdering av endringer

5.5. Levende lokalsamfunn i distriktet

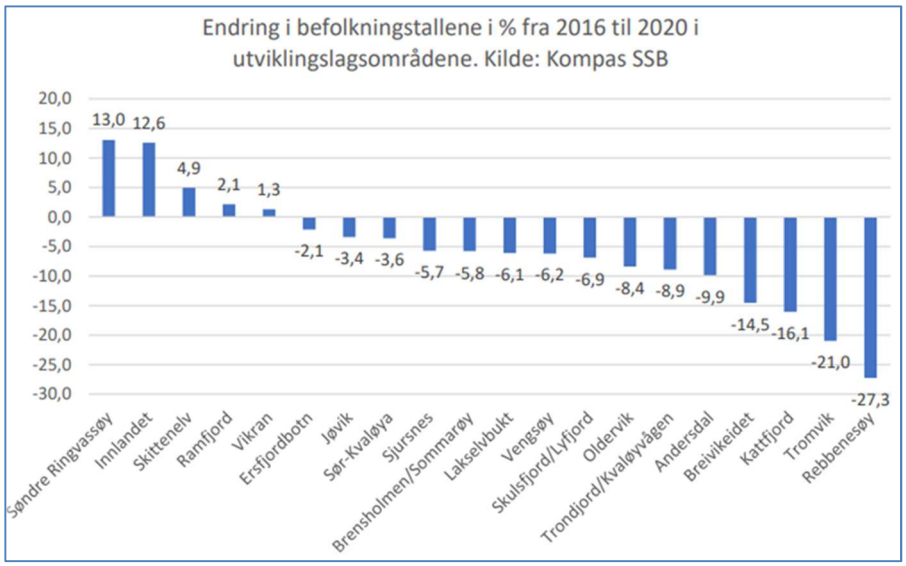
Kommuneplanens samfunnsdel har blant annet fokus på næringsutvikling og bosetting i distriktet. I revisjonen vil det å sikre areal til eksisterende næringer, legge til rette for reiseliv, fiskeri og havbruk, og sikre areal til boliger og andre utbyggingsformål, være viktig.

Levende bygder og bosetting

Levende bygder og bosetting i hele kommunen er avgjørende for fiskeri-, havbruk-, landbruk- og reindriftsnæring. Sysselsetting og verdiskaping innen disse næringene gir, ringvirkninger tilbake til hele Tromsøsamfunnet. Næringene er også viktig for reiselivet, ved å gi levende bygder og kulturlandskap som grunnlag for opplevelser.

For levedyktige lokalsamfunn er det viktig med møteplasser, formelle og uformelle, både utendørs og inne. Miljøvennlige og tidseffektive transportmuligheter til byområdet er viktig for at innbyggere i distriktene skal kunne nyttiggjøre seg kommunens samlede tjenestetilbud. For de som bor utenfor byområdet, er et bedre kollektivtilbud, og muligheter for parkering nært bybussenes ytterpunkt, viktig.

Kunnskapsgrunnlaget om distriktet viser stort sett nedgang i folketallet. Unntaket er de sentrumsnære bygdene Skittenelv, Ramfjord, Kvaløyvågen, Ersfjord og Vikran.

Figur 9: Endring i befolkningstall i prosent 2016 til 2020

Fokusområder i planarbeidet

Sikre areal til landbruk og reindrift
For å ta vare på og videreutvikle landbruk- og reindriftsnæring er det avgjørende å sikre nødvendig og egna arealer. Grunnlag for dette finnes bant annet i beitebruksplanen, landbruksplan, distriktsplaner og nasjonale føringer om et sterkere jordvern.

Sikre naturverdier, vassdrag og drikkevannskilder.
Kommunen skal ivareta naturverdier og sikre biologisk mangfold. Særlig viktig er naturtyper som tar opp og holder på klimagasser, slik som myr. Natur, landskap og kulturminner er en forutsetning for både landbruk, reindrift, friluftsliv og reiseliv.

Figur 14: Dyrka mark er en begrenset og ikke fornybar ressurs Hillseøy (Foto Tone Hammer)

Sikre areal til et bærekraftig reiseliv
De senere år har det vært stor økning i reiselivet, noe som har avtatt etter korona. Det forventes at det vil ta seg opp igjen, og at etablering av overnatting og reiselivsbedrifter i distriktet vil være aktuelt. Dette gir potensial for økt verdiskaping, men krever også en aktiv besøksforvaltning.

Kommune bør bidra til å sikre at reiselivet utvikler seg på lokalbefolkningens premisser, samtidig som vi evner å gi trygge og gode opplevelser til de tilreisende.

Reiselivets behov for areal og tilrettelegging for overnatting og aktivitet i LNFR-områder må avklares. Parkering, toaletter og annen tilrettelegging for reiseliv er nødvendig. En utfordring er reiseliv som benytter LNFR-områder, og som kommer i konflikt med landbruk eller reindrift. Arealdelen må gi bedre føringer for ulik arealbruk.

Fiskeri, havbruk og infrastruktur
I distriktet av Tromsø er flere bygder etablert omkring fiskeri og havbruk. Sjønæringene er svært viktige for bosetting og eksport, og store mengder fisk transporteres på veg. Mange av vegene har dårlig tilstand, og gjør det utfordrende, særlig vinterstid. Vegnettet har stor betydning for å kunne ta ut potensialet i eksisterende næringer, og flere strekninger trenger oppgradering. Det er også behov for å avsette næringsareal på land i, for å bedre logistikken i tilknytning til havner. Vannforsyning og energiforsyning må utbedres med tilstrekkelig kapasitet og kvalitet.

Vurdere areal til bolig og andre utbyggingsformål
I distrikts-Tromsø trengs areal til boligbygging. For de fleste bygdene er det behov for enkeltfradeling av boligtomt – sjeldnere boligfelt. Store strekninger er avsatt til spredt boligbygging i LNFR-områder, uten at konkret lokalisering er angitt. Det gir utfordringer for landbruket, da det kreves dispensasjon og jordlovsvurdering. Det er nødvendig med en gjennomgang av dette, og gjøre en vurdering av om byggeområder bolig kan brukes.

Bygg for offentlige tjenester er viktig for et levende lokalsamfunn. I flere av bygdene utgjør kommunen en vesentlig arbeidsgiver gjennom blant annet skole, barnehage og bo- og servicesenter. Gjennom flerbruk kan disse få utvidete funksjoner. I planarbeidet vil det foreslås sentre som ivaretar lokal offentlig og privat tjenesteyting.

Figur 15: Havneområde Hillesøya (foto: Tone Hammer)

Differensiert strandsoneforvaltning
For strandsonen gjelder byggeforbud i 100-metersbeltet (PBL § 1.8.) I distrikts-Tromsø er dette utfordrende når hele bygder ligger innenfor 100 meter fra sjø. I revisjon vil det gjøres en vurdering

om det kan fastsettes ny byggegrense langs sjø, der det ikke er i strid med formålet bak strandsonevernet. Mange steder ville det være mer i tråd med intensjonen at byggeforbudet gjelder nedenfor veg. Og at det gjøres en vurdering av hvor det kan tilrettelegges for utbygging og allmenn ferdsel, som støtter opp om levende lokalsamfunn.

Utredning og avklaringer

- Sikre vassdrag med byggeforbudsgrenser og bestemmelser
- Sikre drikkevannskildene som forsyner byområdet
- Vurdere egna areal foret bærekraftig reiseliv i distriktene
- Gjennomgang av eksisterende, og vurdering av nye byggeområder i de ulike bygdene, herunder bolig, offentlige tjenester, næring, havner
- Vurdere behov for utvikling av felles vannforsynings- og/eller avløpsløsninger i bygdene
- Samordning av utslipp til sjø (distrikt og byområdet), ved tilrettelegging av frilufts/rekreasjonsområder
- Vurdering avgrensning av byggeforbudsgrense mot sjø i bygdene/tettstedene.

5.6. Konsekvensutredning og risiko- og sårbarhetsanalyse

Konsekvensutredning

KU-forskriften forutsetter at planprogrammet så langt som mulig avklarer hvilke forhold som vil bli utredet og belyst i planforslag med konsekvensutredning.

Tema for konsekvensutredning		
Utredningstema (lista er ikke uttømmende)	**Eksisterende grunnlag for vurdering**	**Behov for oppdatering eller supplering av kunnskap**
Klimagassutslipp	Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging Klima-, miljø- og energiplan for Tromsø 2018	Veileder; karbonrike arealer i arealplanlegging (Miljødirektoratet)
Klimatilpasning	Kommunedelplan overvann 2019 Konsept for klimatilpasset utbygging ved sjøen 2021	Utredning stormflokonsept
Landskap, naturmangfold, blågrønne strukturer	Kartlagt naturmangfold Naturbase: kartfestet informasjon om områder for natur og friluftsliv, Miljødirektoratet Kommunedelplan overvann	Kartlegging av økologisk produktive områder i sjø
Sikring av jordbruks- og reindriftsområder	Landbruksplan for Tromsø 2013 Beitebruksplan for Tromsø 2020 Reindrift og plan- og bygningsloven, veileder (Landbruksdepartementet) Distriktsplaner reindrift	Verneplan for matjord, under arbeid
Kulturminner og kulturmiljø	Registreringer askeladden SEFRAK- registreringer	Kommunedelplan for kulturmiljø (under arbeid)
Folkehelse, oppvekst (barn og unge)	Levekårsundersøkelser Skolebehovsplan Kommunedelplan idrett og friluftsliv 2018	Folkehelseplan Kartlegging friluftsområder Kommunedelplan idrett og friluftsliv, revisjon
Transportbehov	Tenk Tromsø, diverse rapporter Byutredning for Tromsø Bypakke Tromsø, mm.	Transportanalyse av ulike arealscenarier (ADV-modell) Analyse næringsareal (ABC-metode)
Støy og luftforurensning	Forurensningsforskriften	
Samisk natur og kulturgrunnlag	Sametingets planveileder	

Barn og unges oppvekstvillkår	Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge	
Beredskaps- og ulykkesrisiko	Samfunnssikkerhet i kommunens arealplanlegging (DSB)	Risiko og sårbarhetsanalyse
m.fl.		

Planens enkeltområder
En viktig oppgave i revisjonsarbeidet er å konsekvensutrede nye utbyggingsområder eller utbygde områder der arealbruk endres vesentlig. Konsekvensutredningen skal få fram viktige miljø- og samfunnsverdier i de foreslåtte utbyggingsområdene, virkningen utbyggingen kan få for disse verdiene og hva som må gjøres for å avbøte negative virkninger. Der det foreligger alternativer til konkrete utbyggingsforslag, skal disse utredes på lik linje med det opprinnelige forslaget. Avbøtende tiltak følges opp i plankart og formuleres som spesifikke bestemmelser knyttet til det respektive området.

Vurdering av de samlede virkningene av planforslaget
Konsekvensutredningen skal i oppsummeringen inneholde en vurdering av planforslagets samlede virkninger, der enkeltområder sees i sammenheng. For å forstå den samlede virkningen og omfanget av endringer, beskrives disse både etter arealformål og etter utredningstema. Det skal også gis en vurdering av hvordan byutviklingsstrategien vil påvirke miljø og samfunn. Viktige spørsmål er om strategien er i tråd med andre mål og rammer for planarbeidet, og om det er behov for endringer før planforslaget sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn.

Alle innspill vil bli oppsummert, merknadsbehandlet og konsekvens utredet. I merknadsbehandlingen vil det bli holdt møter i administrasjonen og med forslagstiller, etter behov. Merknadsbehandlingen konkluderer med hvordan innspillet er ivaretatt.

ROS-analyse og klimarisiko
ROS-analysen er et grunnlag for avklaring av bærekraftige arealer for framtiden. Kommunen utføre en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS), i henhold til plan og bygningsloven § 4.3. Denne skal identifisere risiko- og sårbarhetsforhold som har betydning for forslagene til arealbruk. Ut fra ROS-analysen skal kommunen vurdere plangrep som er nødvendige for å redusere risiko og sårbarhet og unngå tap og skade. Områder med fare, risiko eller sårbarhet avmerkes i planen som hensynssone, og sikres gjennom bestemmelser.

Dersom det legges frem flere områder for utbygging, kan ROS-analysene bidra til å prioritere mellom ulike områder og utbyggingsformål. ROS-analysen kan også brukes til å vurdere om et område er egnet eller hensiktsmessig. ROS-analysen vil også vise om klimaendringer gir et endret risikobilde, og om det utløser behov for planendring eller oppheving av gjeldende reguleringsplaner, eller områder avsatt til utbygging i kommuneplanen. I utgangspunktet skal det brukes eksisterende informasjon for å vurdere risiko, men ved manglende dokumentasjonsgrunnlag må informasjon innhentes eller alternativt vurderes om krav til utredning legges til neste plannivå.

6. Planprosess, deltakere og medvirkning

Framdrift
Revisjon av kommuneplanens arealdel (KPA) er delt inn i arbeidet med planprogram og planforslag. Det vil være tre faser for medvirkning; ved høring og offentlig ettersyn av planprogrammet, ved utarbeidelse av planforslaget og ved høring og offentlig ettersyn av planforslaget. Intensjonen er å legge kommuneplanens arealdel frem til politisk behandling KPA innen 2022. Framdriften vil avhenge

av den politiske behandlingen og eventuelt nye bestillinger. For å gjennomføre arbeidet innen dette tidsrommet vil arbeidet avgrenses i tema og utredninger.

Framdriftsplan	2021				2022				2023
	1.kv.	2.kv.	3.kv	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv	4.kv.	1.kv
Planprogram									
Oppstart, dialog									
Utarbeide forslag til planprogram									
Varsel om oppstart, politisk behandling og vedtak om offentlig ettersyn									
Offentlig ettersyn og høring av planprogram									
Høringsuttalelser og bearbeide planprogram									
Planprogram fastsettes i kommunestyret									
Planforslag									
Status og grunnlagsdata									
Medvirkning i arbeidet									
Konsekvensutredning og ROS-analyse									
Utarbeide planforslag									
Politisk behandling									
Offentlig ettersyn og høring av planforslag									
Høringsuttalelser og bearbeide planforslag									
Planforslaget vedtas i kommunestyret									

Opplegg for medvirkning

Kommunen ønsker at alle som har interesse i planarbeidet blir informert og får mulighet til å gi innspill til arbeidet. Det har i oppstartfasen vært avholdt møter med utviklingslag, digitalt møte med næringslivet og dialogmøte med statsforvalter. Det vil bli avholdt digitale og fysiske møter i prosessen. Prosjektet vil benytte en digital arbeidsform dersom fysiske møter fortsatt er begrenset. Digitale løsninger vil være nettside, facebook, webinar og andre verktøy.

Krav til arealinnspill

Merknader til kommuneplanens arealdel gis som konkrete arealinnspill, knyttet til arealbruksendring på enkelte tomter. For å kunne gjennomføre en god merknadsbehandling behøver kommunen opplysninger som:

- Kart over området
- Beskrivelse og hensikten med foreslått arealbruk
- Beliggenhet, størrelse, tetthet, avgrensing
- Beliggenhet i forhold til skole, barnehage, kollektivtrafikk etc.
- Adkomstløsninger, forventet trafikkmengde
- Hvordan forslaget samsvarer med kommunens føringer for byutviklingsstrategi og senterstruktur, nevnt under kapittel 5.

Interessenter	**2021**			**2022**				**2023**	
	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Kommunestyre			x				x		
Formannskap			x			x	x		
KOBY og øvrige politiske utvalg	x	x	x		x	x			
Administrativ styringsgruppe - KLG	x	x	x	x	x	x	x	x	
Bymiljøs ledergruppe, mfl.	x		x		x		x		
Innbyggerne i Tromsø									
Ungdomsråd, Eldreråd, Babyle, Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, mfl.	x	x		x	x				
Statlige og regionale myndigheter,		x				x			

Utviklingslag, bydelsråd		x	x	x	x	x	x		
Grunneiere, eiendomsutviklere,		x	x	x	x	x	x		
Næringsforening, idrettsråd, UiTø, kommunale aksjeselskap og foretak, transportnæringen, NHO,	x	x	x	x	x	x	x		
Natur- og friluftsorganisasjoner		x	x	x	x	x	x		
Interesseorganisasjoner generelt		x	x	x	x	x	x		
Media		x		x		x			

Følgende møter /aktiviteter er under planlegging

- Åpent digitalt eller fysisk møte for informasjon om planprogrammet
- Bydelsvise medvirkningsmøter høsten 2021
- Møte med planforum
- Møte ungdomsråd
- Møte med næringsforeningen
- Møter med utbyggere og grunneiere
- Møter med ulike andre interesseforeninger

7. Kilder og referanser

Tromsø kommune, Planstrategi 2020-2023
Tromsø kommune, Kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032
Tromsø kommune, Kommuneplanens arealdel, 2017-2026
Tromsø kommune, Kommunedelplan for overvann 2019-2032, Plan 255
Tromsø kommune, Klima-, miljø- og energiplan, 2018-2025
Tromsø kommune, Kommunedelplan for idrett og friluftsliv 2018-2021
Tromsø kommune, Prinsipper for utbyggingsprogram, 2021-2032
Tromsø kommune, Kommunedelplan for sentrum, 2008
Tromsø kommune, Kommunedelplan for sentrum, (under arbeide)
Tromsø kommune, Kommunedelplan for kulturmiljø (under arbeid)
Tromsø kommune, Boligpolitisk handlingsplan 2015-2018
Statistisk sentralbyrå, Befolkningsprognoser, 2021
Tromsø kommune m.fl. Strategisk næringsplan for Tromsøregionen 2018-2022
Tromsø kommune m.fl. Regional kystsoneplan, forslag 2021
Tromsø kommune, Reiselivsstrategi, 2019
Bergen kommune, Arkitektur- og byformingsstrategien (web)
Stavanger kommune, Stavanger 2040, Planprogram (web)
Stavanger kommune, Stavanger 2040, Prosessen (web)
Sweco (2021) Rapport- Konsept for klimatilpasset utbygging ved sjøen
Tromsø kommune (2020), Kunnskapsgrunnlag distriktsstrategi
Stortingsprop. 99 S (2020-2021) «Utbygging og finansiering av Bypakke Tenk Tromsø i Troms og Finnmark»
NRK, 2020. Sjekk klima i din kommune, publisert 28.11.20
Norsk klimaservicesenter, 2017, Klimaprofil Troms